

Raport

„Realizacja zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez samorząd gminny i powiatowy na terenie województwa mazowieckiego w roku 2016”

Opracował:

Oddział ds. Pomocy Środowiskowej
Wydziału Polityki Społecznej
Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego
w Warszawie

Zatwierdził:

Wioletta Kucharska
Dyrektor
Wydziału Polityki Społecznej

Warszawa, lipiec 2017 r.

Województwo Mazowieckie obejmuje obszar o powierzchni 35 558 km². Zamieszkuje w nim 5 365,9 tys. osób (stan na koniec 2015 roku).

Obszar województwa podzielony jest na 42 powiaty i miasta na prawach powiatów. W województwie jest 314 gmin (wiejskich i miejskich). Jednym z miast na prawach powiatu jest miasto stołeczne Warszawa, ze specyficznym ustrojem, który dzieli je na 18 dzielnic.

Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowane są przez samorząd gminny i powiatowy, w głównej mierze na podstawie:

- ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 roku poz. 1390)
- rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245).

I. Opracowanie i realizacja powiatowych i gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie

Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie jest zadaniem własnym powiatu zgodnie z art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

W 2016 roku ponad **97%** powiatów województwa mazowieckiego (w tym również 5 miast na prawach powiatu, tj. Warszawa, Siedlce, Ostrołęka, Radom i Płock) spełniało ustawowy wymóg, tj. miało opracowany i realizowany program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Jedynym powiatem na terenie Mazowsza, który nie realizował w 2016 roku powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie był powiat otwocki.

Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie jest natomiast, zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zadaniem własnym gminy.

W 2016 roku wyżej wskazany wymóg ustawy spełniało **96 %** gmin województwa mazowieckiego. Programu nie realizowało 11 gmin z terenu województwa, tj.: gmina Pniewy, Rzecznów, Latowicz, Sulejówek, Czerwin, Piastów, Przesmyki, Wodynie, Łochów, Wierzbno oraz miasto Łaskarzew.

II. Realizacja procedury „Niebieskie Karty”

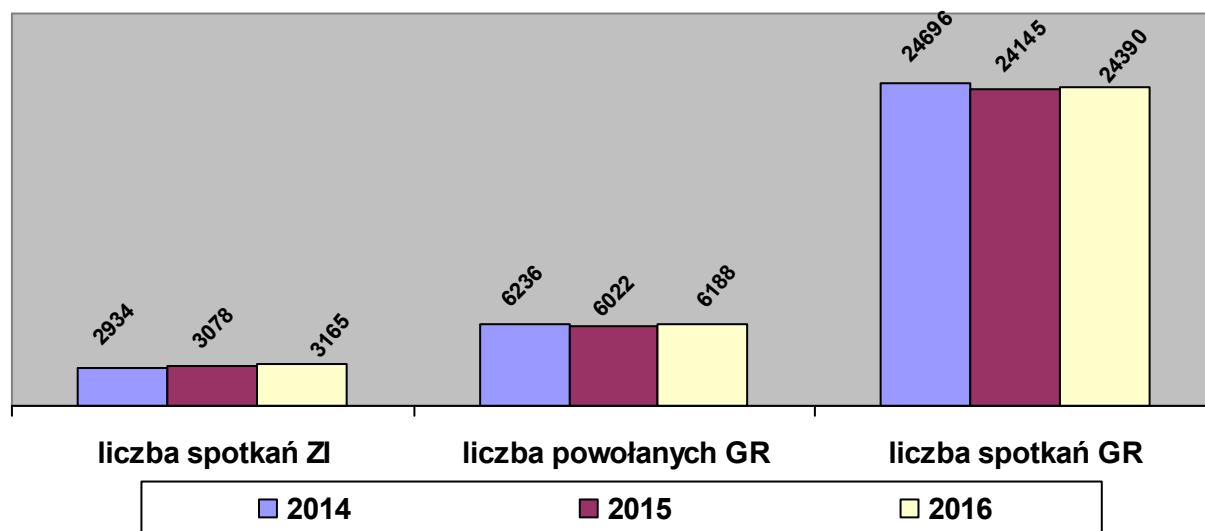
Zespoły Interdyscyplinarne i grupy robocze

W 2016 roku we wszystkich gminach województwa działały Zespoły Interdyscyplinarne. W sumie na terenie Mazowsza funkcjonowało **331 Zespołów Interdyscyplinarnych**.

W 2016 roku odbyło się **3 165 spotkań Zespołów Interdyscyplinarnych**, przy czym liczba spotkań już kolejny rok nieznacznie, jednak systematycznie wzrasta – obecnie o 3 % w porównaniu do roku poprzedniego.

W stosunku do 2015 roku wzrosła również liczba powołanych grup roboczych oraz liczba ich spotkań. W 2016 roku utworzono **6 188 grup** (a w 2015 roku 6 022 grupy) oraz zorganizowano **24 390 spotkań grup roboczych** (a w 2015 roku 24 145).

Zespoły Interdyscyplinarne i grupy robocze - liczba spotkań

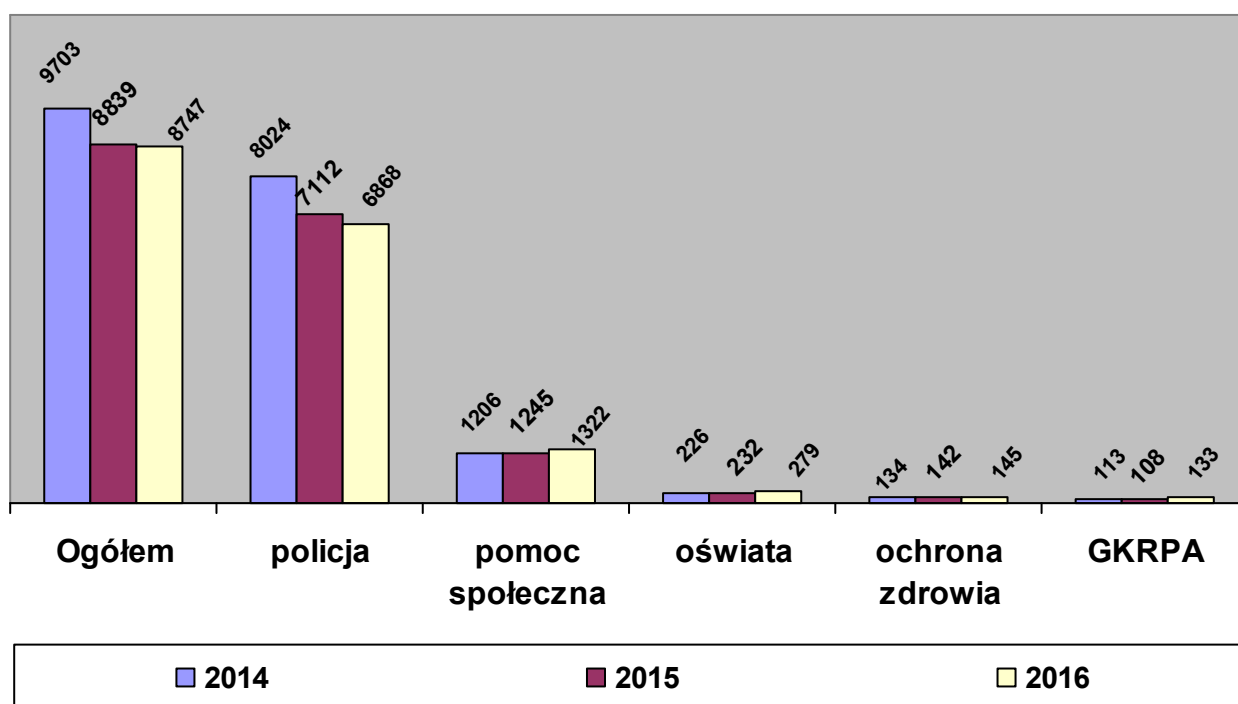

Wszczynianie procedury

Ogółem w 2016 roku **wszczęto 8 747 „nowych” procedur Niebieskie Karty**, wypełniając formularz „Niebieska Karta-A”. Jest to liczba nieznacznie mniejsza niż w roku 2015 (mniej o 92 procedury). Tendencja spadkowa w tym zakresie jest zauważalna od roku 2014 (wówczas liczba wszczętych procedur była wyższa o 10 % niż obecnie).

W całym 2016 roku procedurą **objętych** było **15 389 rodzin** (dla około 56 % tych rodzin procedurę wszczęto w tym roku, dla pozostałych rodzin procedura była wszczęta w okresie wcześniejszym, a kontynuowana w 2016 roku).

Podmioty wszczynające procedurę "Niebieskie Karty"

Podmiotem, który zdecydowanie najczęściej wszczyna procedurę pozostaje nadal policja. W 2016 roku policja wszczęła **78%** wszystkich procedur (procentowo nieco mniej niż w roku 2015, kiedy policja wszczęła 80 % wszystkich procedur oraz mniej niż w 2014, w którym policjanci wszczęli 83 % wszystkich procedur).

Na drugim miejscu pod względem liczby wypełnianych formularzy „NK-A” utrzymują się jednostki organizacyjne pomocy społecznej. Przedstawiciele pomocy społecznej w 2016 roku wszczęli 15 % wszystkich procedur. Utrzymuje się nadal niewielka tendencja wzrostowa jeśli chodzi o liczbę procedur wszczynanych przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej.

Nadal utrzymuje się bardzo niski odsetek (nieznacznie ponad 6 % łącznie) wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez pozostałe uprawnione do tego służby:

- 3,2 % procedur zostało wszczętych przez przedstawicieli oświaty,
- 1,6 % procedur zostało wszczętych przez przedstawicieli ochrony zdrowia,
- 1,5 % procedur zostało wszczętych przez przedstawicieli GKRPA.

Należy przy tym zaznaczyć, że w przypadku tych instytucji nastąpił nieznaczny wzrost wypełnianych formularzy NK-A w stosunku do roku poprzedniego. Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, mimo posiadanych uprawnień nadal pozostają podmiotem, który najrzadziej wszczyna procedury ze wszystkich ustawowo uprawnionych do tego służb.

Osoby objęte pomocą Zespołów Interdyscyplinarnych na terenie poszczególnych powiatów województwa mazowieckiego.

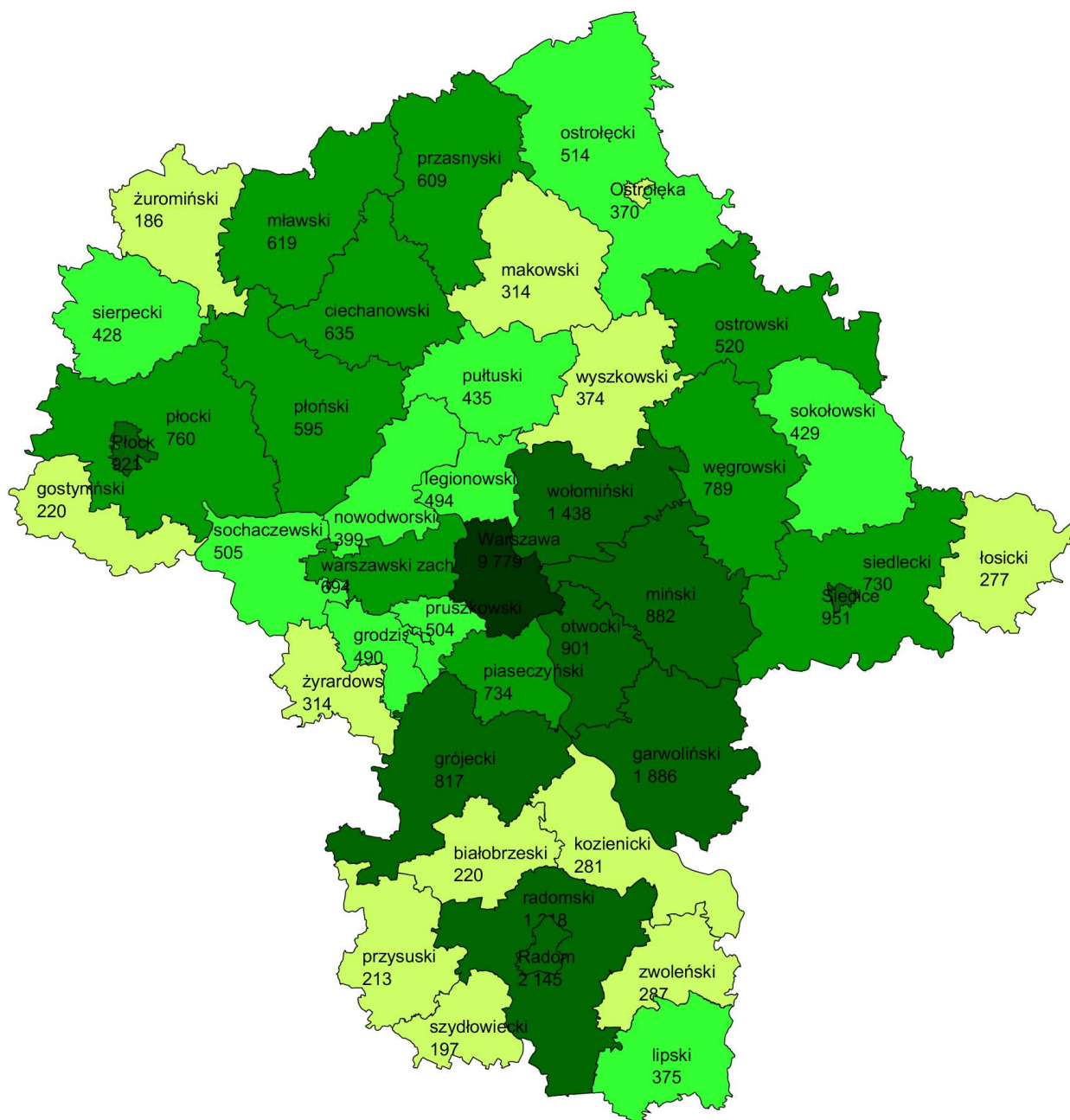
W 2016 roku różnorodną pomocą Zespołów Interdyscyplinarnych objęto **35 449 osoby**, w tym:

- 15 939 kobiet (w tym 2,3 % niepełnosprawne),
- 13 281 mężczyzn (w tym 1,8 % niepełnosprawnych),
- 6 229 dzieci (w tym 1,7 % niepełnosprawnych).

Najwięcej osób zostało objętych pomocą Zespołów Interdyscyplinarnych w dużych miastach:

- mieście stołecznym Warszawa - 9 779,
- Radomiu - 2 145,
- Siedlcach – 951.

Osoby objęte pomocą Zespołów Interdyscyplinarnych w poszczególnych powiatach i miastach na prawie powiatu województwa mazowieckiego.

Zamykanie procedury

W 2016 roku Zespoły Interdyscyplinarne podjęły decyzję o zakończeniu **8 899** prowadzonych procedur, tj. **56 %** wszystkich procedur prowadzonych w tym roku.

Zgodnie z § 18 rozporządzenia Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta", zakończenie procedury następuje w przypadku:

- *ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy,*
- *rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.*

Powodem zamknięcia procedur w roku 2016 był w głównej mierze pierwszy punkt ww. rozporządzenia, tj. ustanie przemocy. Taką przyczynę zamknięcia procedur wskazano w przypadku **5 612 prowadzonych spraw** (co stanowi 63 % wszystkich zamkniętych procedur). W przypadku **3 287 procedur** jako przyczynę zamknięcia wskazano brak zasadności podejmowanych działań.

Charakterystyka osób doświadczających i stosujących przemoc w rodzinie, dla których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” w 2016 roku¹:

Podobnie jak w latach poprzednich w zdecydowanej większości przypadków osobami doznającymi przemocy w rodzinie były kobiety. Wśród **11 372 osób dotkniętych przemocą**:

- 79 % stanowiły kobiety (9 018 osób),
- 21 % mężczyźni (2 354 osób), z czego większość to osoby niepełnoletnie (1 369 osób).

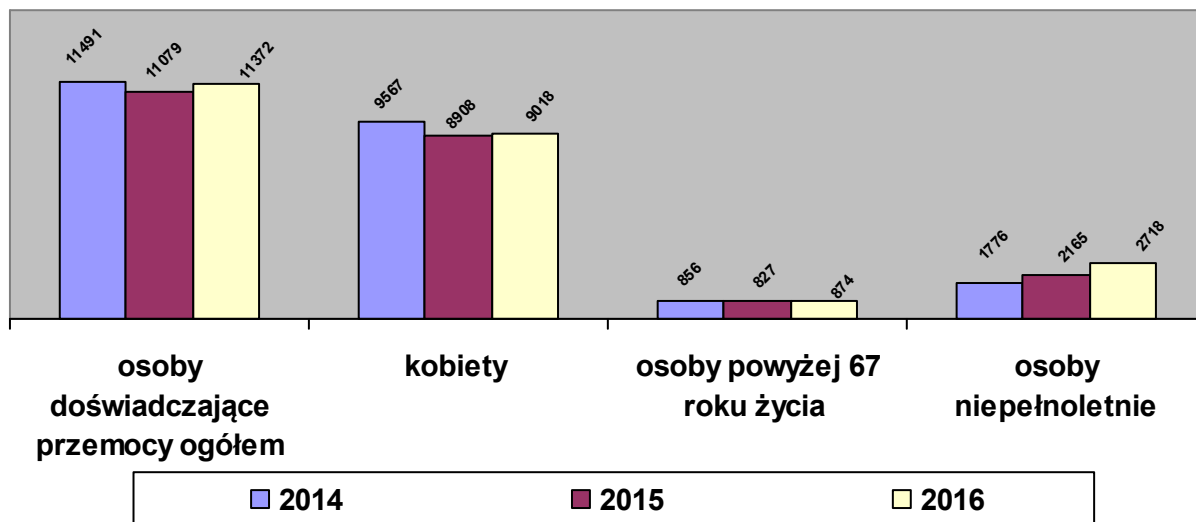
Prawie 8 % osób doznających przemocy ukończyło 67 rok życia (874 osoby), co wskazuje na istnienie problemu przemocy domowej wobec seniorów. Jest to problem szczególnie ważny, tym bardziej, że procentowo liczba seniorów doświadczających przemocy systematycznie rośnie od 2014 roku.

Podobny problem dotyczy dzieci i młodzieży doświadczających przemocy. W 2016 roku **23,9%** osób doświadczających przemocy stanowiły właśnie osoby niepełnoletnie,

¹ Dane dotyczą osób dla których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” w roku 2016, a nie osób dla których wszczęto procedurę w latach wcześniejszych a kontynuowano ją w roku 2016.

podczas gdy w 2015 roku stanowili oni 19,5%, a w 2014 roku 15,4% wszystkich osób doświadczających przemocy.

Osoby doświadczające przemocy w rodzinie

W 2016 roku osobami **stosującymi przemoc w rodzinie** byli głównie mężczyźni.

Wśród **8 784 osób podejrzewanych o stosowanie przemocy**:

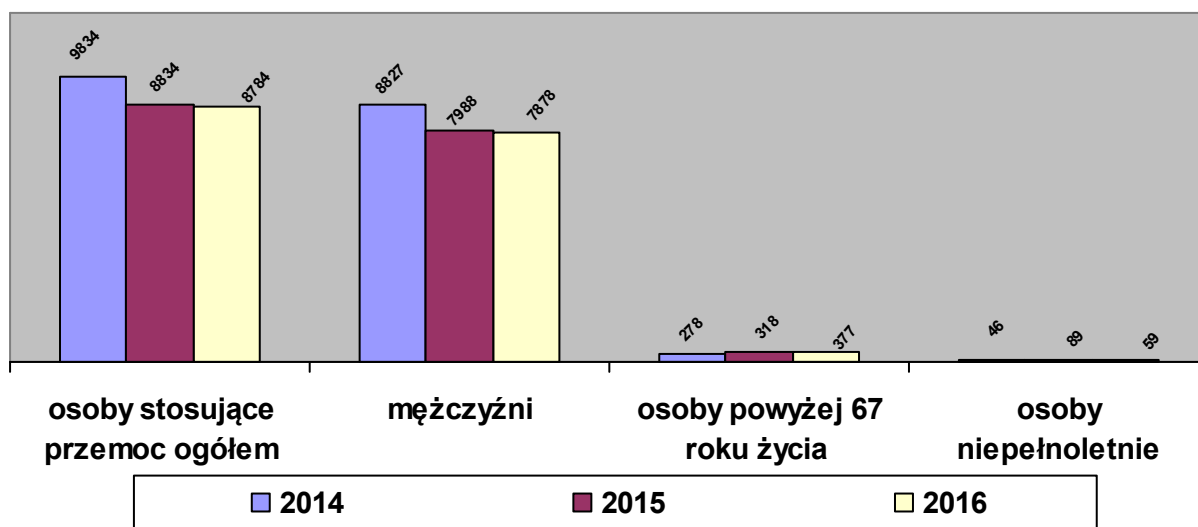
- 90 % stanowili mężczyźni (7 878 osób),

- 10 % kobiety (906 osób).

Przemoc w rodzinie stosowali najczęściej mężczyźni w wieku od 18 do 67 lat (7502 mężczyzn – 85,45 % wszystkich sprawców).

Z danych uzyskanych na podstawie sprawozdań wynika, że 59 sprawców (0,6%) to osoby niepełnoletnie, natomiast 377 sprawców (4,29%) ukończyło 67 rok życia.

Osoby stosujące przemoc w rodzinie

Zawiadomienia do organów ścigania

W 2016 roku Zespoły Interdyscyplinarne/grupy robocze przekazały do organów ścigania (policji, prokuratury) **509** zawiadomień o popełnieniu przestępstwa w związku z użyciem przemocy w rodzinie. Była to mniejsza liczba spraw niż w latach poprzednich (2015 r. – 551 zawiadomień, 2014 r. - 578 zawiadomień).

Biorąc pod uwagę fakt, że w 2016 roku prowadzono prawie 16 tys. procedur to złożenie zawiadomienia do organów ścigania dotyczyło małej liczby, bo jedynie 3,2 % prowadzonych spraw.

Zapewnianie, w trybie art. 12a ustawy, bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom

W 2016 roku, w przypadkach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie, odebrano **81 dzieci**, w tym:

- 44 chłopców,
- 37 dziewczynek.

76 dzieci zostało odebranych przez pracowników socjalnych zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej, zaś 5 dzieci zostało odebranych przez pracowników powiatowych centrów pomocy rodzinie.

W wyniku procedury prowadzonej w trybie art. 12 a ustawy, w 2016 roku:

- **26 dzieci** zostało umieszczonych w **rodzinie zastępczej**,
- **44 dzieci** trafiło do **placówek opiekuńczo-wychowawczych**,
- **11 dzieci** zostało umieszczonych u innej, **niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej**, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny.

Liczba dzieci odbieranych w trybie art. 12 a ustawy na terenie województwa mazowieckiego jest zbieżna z rokiem poprzednim (w roku 2015 odebrano w tym trybie 76 dzieci). W roku 2016 wzrosła natomiast liczba dzieci umieszczanych w takich przypadkach w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

W roku 2015 spośród wszystkich odbieranych dzieci 28 % trafiło do placówki, pozostałe do innych form opieki (osoba spokrewniona bądź rodzina zastępcza), zaś w 2016 aż 72% wszystkich odebranych dzieci trafiło do placówki zaś tylko 14 % do osoby najbliższej.

III. Infrastruktura wsparcia – podmioty udzielające pomocy ofiarom przemocy w rodzinie

Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (SOW)

Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie to jednostki ukierunkowane na udzielenie różnorodnej i specjalistycznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.

Tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie należy do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat (art. 6 ust. 4 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie). Zadanie to finansowane jest z budżetu państwa. Z usług specjalistycznych ośrodków wsparcia mogą korzystać osoby dotknięte przemocą i jej skutkami.

Pomoc realizowana jest w trzech obszarach: interwencyjnym, zapewnienia potrzeb bytowych oraz w zakresie terapeutyczno-wspomagającym.

Na terenie województwa mazowieckiego funkcjonują **trzy** specjalistyczne ośrodki wsparcia.

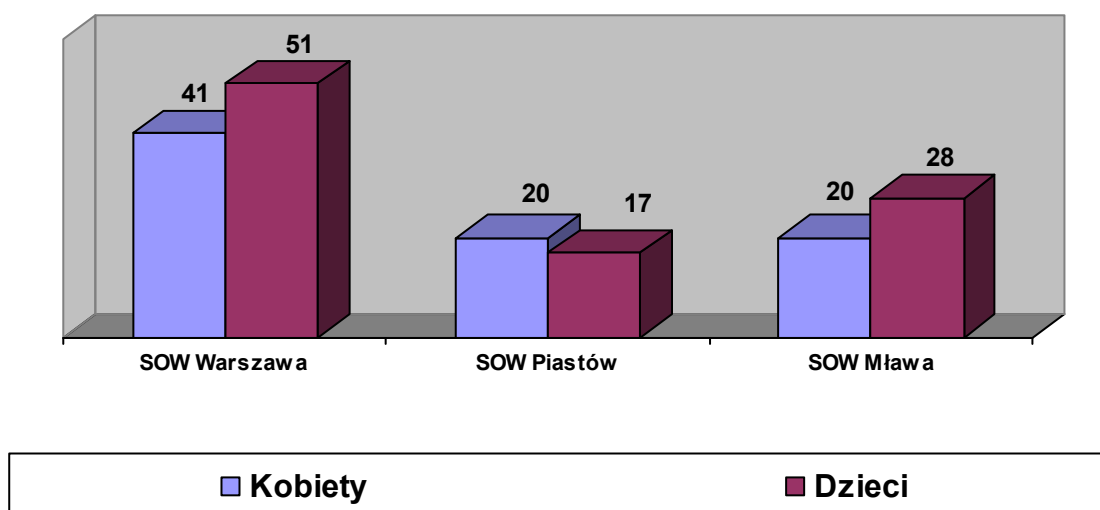
Podobnie jak w latach poprzednich specjalistyczne ośrodki wsparcia zapewniały w 2016 roku **51 miejsc całodobowych, w tym:**

- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w **Mławie** (powiat mławski) -15 miejsc,
- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w **Piastowie** (powiat pruszkowski) - 6 miejsc,
- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie prowadzony przez Fundację Centrum Praw Kobiet (m.st. **Warszawa**) – 30 miejsc.

Z miejsc całodobowych w SOW-ach w 2016 roku skorzystało 177 osób:

- 81 kobiet (w tym 12 kobiet z niepełnosprawnością)
- 96 dzieci (w tym 5 dzieci z niepełnosprawnością).

Osoby przyjęte w 2016 roku do SOW na pobyt całodobowy

Całodobowy pobyt w SOW trwał najczęściej od 1 do 3 miesięcy (54 osoby). Tylko 4 osoby przebywały w Ośrodkach dłużej niż 6 miesięcy.

Duża grupa osób (38 % wszystkich przebywających w 2016 r. w SOW) skorzystała w 2016 roku ze wsparcia krótkoterminowego, tj. trwającego krócej niż 1 miesiąc.

Odsetek osób przyjmowanych do Ośrodków na pobyt krótkoterminowy wzrósł w stosunku do poprzedniego roku. W 2015 roku co czwarty przyjęty przebywał w Ośrodku krócej niż miesiąc, obecnie jest to co trzeci mieszkaniec SOW-u.

Główną formą pomocy oferowanej osobom, które znalazły schronienie w SOW była terapia indywidualna, którą objęto 74 osoby, przeprowadzając 511 spotkań indywidualnych. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia w Warszawie oferował również pomoc w formie grupy wsparcia (z tej formy pomocy skorzystało 20 osób).

Poza pobytem całodobowym Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia 2016 roku udzielały pomocy ambulatoryjnej w formie:

- poradnictwa prawnego (skorzystały 162 osoby),
- poradnictwa psychologicznego (skorzystało 161 osób),
- poradnictwa medycznego (skorzystało 21 osób).

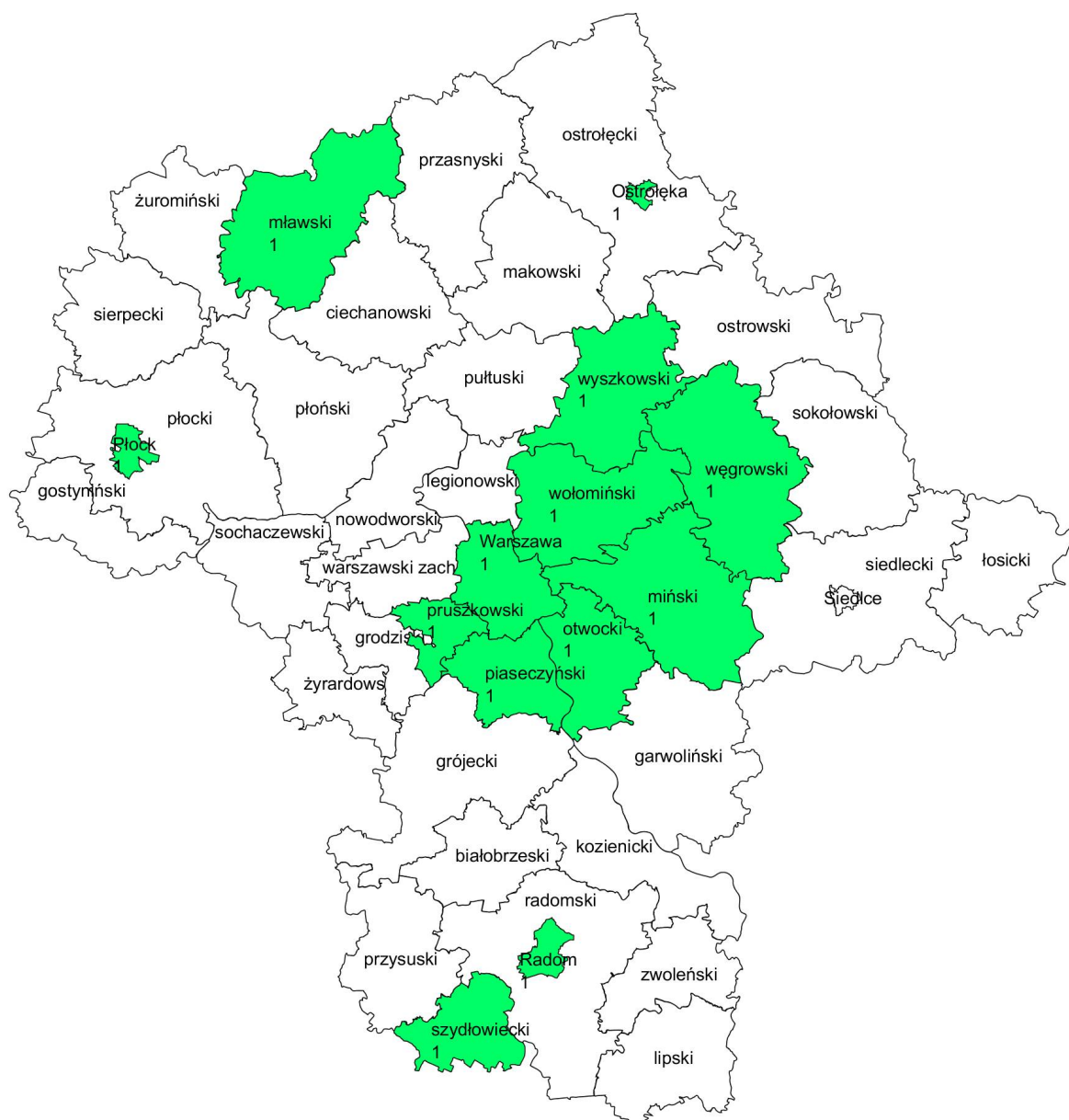
W roku 2016 na prowadzenie Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie Wojewoda przekazał łącznie kwotę **1 023 000 zł**.

Ośrodki Interwencji Kryzysowej (OIK)

Prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej jest zadaniem własnym powiatu (art. 19 pkt. 12 ustawy o pomocy społecznej). Równocześnie, zgodnie z 6 ust. 3 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zadaniem własnym powiatu jest zapewnienie osobom doznającym przemocy w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

W 2016 na terenie Województwa Mazowieckiego funkcjonowało **13 ośrodków interwencji kryzysowej**. OIK-i rozmieszczone są głównie w centralnej części Mazowsza, co może to mieć wpływ na nierównomierny dostęp osób doświadczających przemocy do pomocy oferowanej przez ośrodki interwencji kryzysowej.

Ośrodki Interwencji Kryzysowej w województwie mazowieckim.

W 2016 roku ośrodki zapewniały **174** miejsca całodobowego schronienia dla osób doznających przemocy w rodzinie.

Podczas całego roku z miejsc całodobowego schronienia skorzystało **210 osób** (w tym 92 kobiety, 10 mężczyzn oraz 108 dzieci). W porównaniu z rokiem poprzednim nastąpił spadek liczby osób, które skorzystały z miejsc całodobowych w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Zapewnienie schronienia osobom doznającym przemocy, to ważna ale nie jedyna forma wsparcia oferowana przez ośrodki interwencji kryzysowej. Oferują one również pomoc w formie

specjalistycznego poradnictwa. Z różnych form wsparcia w ośrodkach interwencji kryzysowej skorzystały w 2016 roku w sumie aż **2 474 osoby**, w tym aż 1 860 dzieci.

Ośrodki wsparcia

Prowadzenie ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży należy do zadań własnych powiatu (art. 19 pkt. 11 ustawy o pomocy społecznej). Równocześnie zgodnie z 6 ust. 3 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zadaniem własnym powiatu jest zapewnienie osobom doznającym przemocy w rodzinie miejsc w tych ośrodkach.

Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży są specjalistycznymi ośrodkami wsparcia, które udzielają pomocy o charakterze interwencyjnym poprzez:

- zapewnienie schronienia kobietom,
- izolowanie od sprawców przemocy,
- wspieranie w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowej,
- poradnictwo psychologiczne, prawne i socjalne.

Na terenie województwa mazowieckiego funkcjonują trzy domy dla matek z małoletnimi dziećmi, które udzielają schronienia osobom doznającym przemocy w rodzinie, znajdujące się w powiecie:

- **legionowskim** (Dom Samotnej Matki i Dziecka, ks. J. Schabowskiego 4 , 05-120 Legionowo prowadzony przez Dom Zakonny Zgromadzenia Sióstr Urszulanek N.M.P. z Gandino),
- **warszawskim zachodnim** (Dom Samotnej Matki, ul. Brzozowa 37, 05-080 Izabelin, prowadzony przez Towarzystwo Pomocy im św. Brata Alberta),
- **wołomińskim** (Dom Samotnej Matki, ul. Kilińskiego 63, 05-220 Zielonka, prowadzony przez CARITAS Diecezji Warszawsko – Praskiej).

W sumie ww. domy oferowały w 2016 roku 47 miejsc całodobowych dla kobiet i dzieci doświadczających przemocy w rodzinie.

W 2015 roku z oferty schronienia w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży skorzystały **74 osoby** (27 kobiet oraz 47 dzieci).

W 2016 roku funkcjonował też Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w **Radomiu** nie posiadający miejsc całodobowych ale oferujący w głównej mierze pomoc w formie poradnictwa

dla osób doznających przemocy. Z pomocy Ośrodka w 2016 roku skorzystały 282 osoby, przy czym w głównej mierze były to kobiety (216 kobiet).

Punkty Konsultacyjne

W ramach systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie działają gminne Punkty Konsultacyjne, które w miarę możliwości udzielają wsparcia oraz świadczą specjalistyczne poradnictwo dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.

Ze sprawozdań składanych przez jednostki samorządu terytorialnego wynika, że **39** punktów konsultacyjnych w roku 2016 na terenie Mazowsza udzieliło wsparcia łącznie **4 081** osobom z problemem przemocy, w tym:

- 3 328 kobietom,
- 563 mężczyznom,
- 190 dzieciom.

Szczegółowe dane teleadresowe instytucji i podmiotów udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie znajdują się na oficjalnej stronie Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego www.mazowieckie.pl w zakładce *Polityka społeczna* → Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie → Placówki świadczące pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie → Baza teleadresowa instytucji pomagających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Inne formy pomocy dla osób doznających przemocy w rodzinie

W 2016 roku na terenie województwa mazowieckiego opracowano i zrealizowano **21** programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, do których przystąpiły **472** osoby doświadczające przemocy w rodzinie.

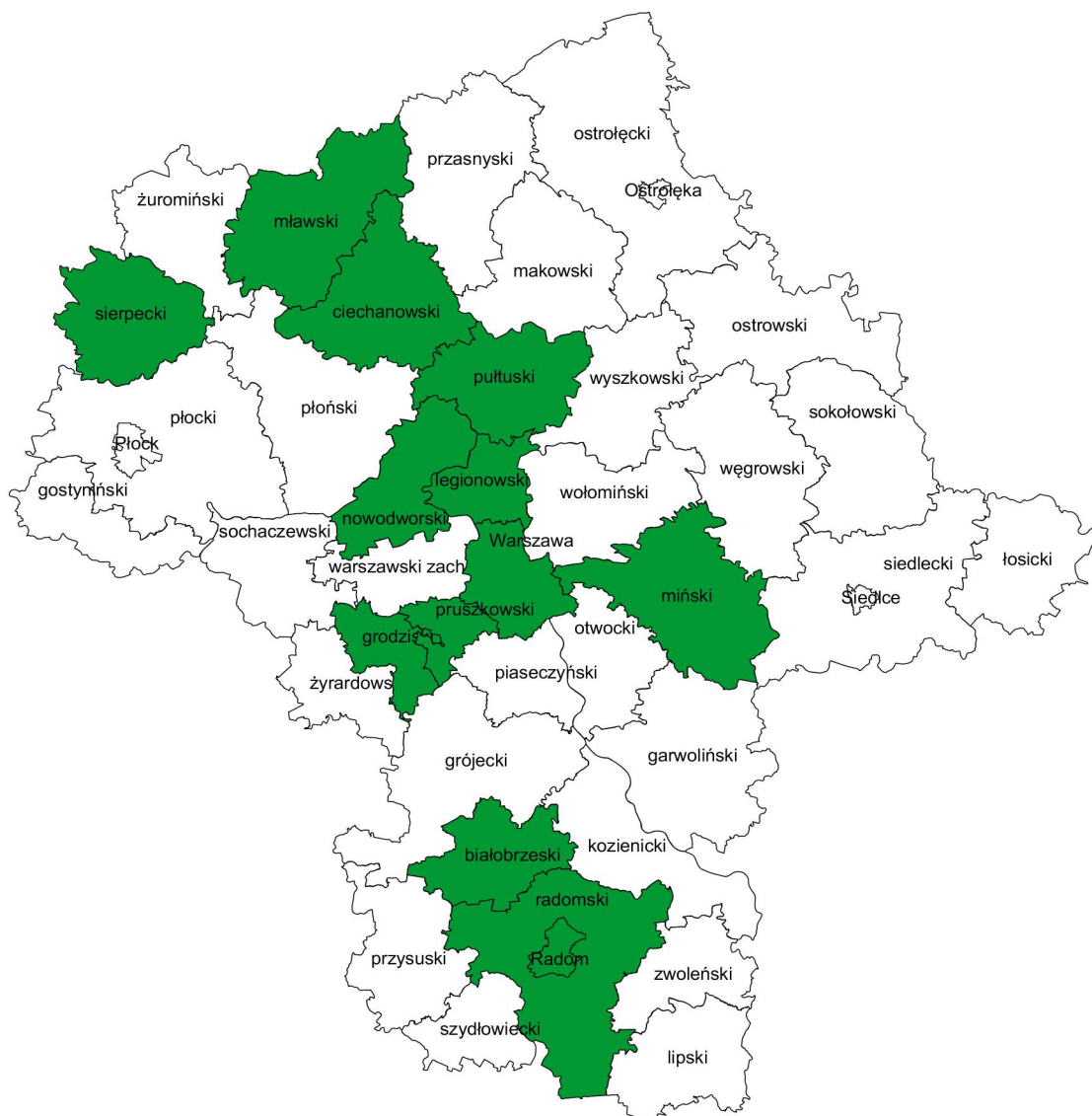
W 2016 roku funkcjonowało również 25 grup wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie (w Warszawie, Płocku, Radomiu, Ciechanowie, Stanisławowie, Sokołowie Podlaskim, Górze Kalwarii, Izabelinie, Ząbkach oraz w powiecie pruszkowskim, sierpeckim i wołomińskim).

IV. Realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy

Podstawowym celem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zmiana zachowań i postaw osób stosujących przemoc w rodzinie oraz zwiększenie ich zdolności do samokontroli agresywnych zachowań i konstruktywnego współżycia w rodzinie, a w rezultacie powstrzymanie sprawców i zakończenie przemocy.

W roku 2016 **trzydzieści** powiatów opracowało i realizowało programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy **jako zadanie zlecone** z zakresu administracji rządowej na podstawie art. 6 ust. 4 pkt 2. ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Powiaty realizujące programy korekcyjno-edukacyjne.

W 2016 roku zrealizowano w sumie 13 edycji programów. Dwa powiaty (powiat pruszkowski i białobrzegi) przeprowadziły programy w jednostce penitencjarnej, a odbiorcami były osoby odbywające karę pozbawienia wolności.

Do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych **przystąpiło 159 sprawców**, w tym 8 kobiet. W grupie 159 osób, które przystąpiły do programu było:

- 29 skazanych przez sąd za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie (§ 5 pkt 1 rozporządzenia z dnia 22 lutego 2011 r.),
- 18 uczestniczących w programach, jako uzupełnienie podstawowej terapii uzależnień.

Programy ukończyło 85 osób, tj. 55 % sprawców, którzy do Programów przystąpili.

W ramach wszystkich edycji przeprowadzono:

- 273 spotkania indywidualne,
- 179 (kilkugodzinnych) spotkań grupowych,
- 3 warsztaty tematyczne całodniowe.

Podmiotami, które z ramienia powiatu zajęły się realizacją programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych były:

- Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie - w 8 powiatach,
- Zespoły Ośrodków Wsparcia - w 2 powiatach,
- Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miejskiego - w 1 powiecie,
- Specjalistyczna Poradnia Rodzinna ds. Przeciwdziałania Przemocy- w 1 powiecie.

W 2016 roku na realizację programów wydatkowano z budżetu państwa kwotę **101 985,10 zł**.

Oprócz realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, 10 jednostek samorządu terytorialnego opracowało i realizowało programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie, zmierzające do zmiany wzorców zachowań.

Ogółem do programów psychologiczno-terapeutycznych przystąpiło **89** osób stosujących przemoc w rodzinie, z czego 11 kobiet.

Program ukończyło 56 osób, co stanowiło **63 %** wszystkich przystępujących do programów psychologiczno-terapeutycznych.

Programy psychologiczno-terapeutyczne realizowane były w ramach środków własnych. Od 2017 roku przewidziano zaangażowanie środków z budżetu państwa na realizację tego zadania przez powiaty.

V. Wzmocnienie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy

Biorąc pod uwagę specyfikę pracy, osoby realizujące zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w wyjątkowo dużym stopniu narażone są na problem wypalenia zawodowego. Dlatego też szczególnie ważne jest wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu lub grup wsparcia.

Dane ze sprawozdań pokazują, że w 2016 roku jedynie w 19 gminach województwa mazowieckiego oraz 11 dzielnicach m. st. Warszawy osoby odpowiedzialne za zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie skorzystały z różnych form poradnictwa i wsparcia psychologicznego (w sumie 713 osób).

W 91 % gmin województwa mazowieckiego osoby wykonujące zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie nie miały żadnego profesjonalnego wsparcia oraz poradnictwa.

Podobnie sytuacja przedstawia się w powiatach. Tylko w co piątym powiecie osoby odpowiedzialne za zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie skorzystały z różnych form poradnictwa i wsparcia. W sumie ze wsparcia w 11 powiatach województwa skorzystało 199 osób pracujących z osobami doznającymi przemocy.

W ponad 70 % powiatów (31 jednostek) taka forma wsparcia w 2016 roku nie miała miejsca.

VI. Program Osłonowy „Wspieranie jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”

Ogłoszenie przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w roku 2016 otwartego konkursu ofert na realizację projektów w ramach Programu Osłonowego „*Wspieranie jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie*” spotkało się z dużym zainteresowaniem samorządu powiatowego oraz gminnego z terenu województwa mazowieckiego.

Na terenie województwa mazowieckiego odpowiednie **wnioski złożyły 62 podmioty uprawnione**, tj. jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego (46 wniosków gmin oraz 16 wniosków powiatów).

Ocenę formalną pozytywnie przeszło **40 złożonych projektów**. Po przeprowadzeniu oceny formalnej oraz wstępnej oceny merytorycznej Wojewoda przekazał Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej 17 najwyżej ocenionych wniosków.

W wyniku rozstrzygnięcia konkursu w ramach Programu Osłonowego „*Wspieranie jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie*” edycja 2016 Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przyznał dotację dziesięciu jednostkom samorządu terytorialnego z terenu Województwa Mazowieckiego na łączną kwotę **288 000 zł**.

Dofinansowanie otrzymały: Powiat Gostyniński, Powiat Pruszkowski, Miasto Tuszcz, Miasto Podkowa Leśna, Gmina Lubowidz, Gmina Bulkowo, Miasto Sochaczew, Miasto Stołeczne Warszawa (Dzielnica Włochy,) Miasto Grodzisk Mazowieckie, Gmina Michałowice.

VII. Działania kontrolne

Realizacja zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wykonywanych przez samorząd terytorialny jest nadzorowana przez wojewodę. Podstawę prawną sprawowania nadzoru stanowi przepis art. 7 ust.1 pkt 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 poz. 1390). Stosownie do przepisu art. 7 ust. 2 ustawy, do wykonywania nadzoru

stosuje się przepisy art. 126-133 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 930, z późn. zm.) oraz przepisy wykonawcze, wydane na podstawie art. 7 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Przedmiotem kontroli prowadzonych w roku 2016 przez służby Wojewody była:

- w przypadku gmin:

realizacja zadań własnych gminy w zakresie tworzenia gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

- opracowywanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- podejmowanie działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach zespołu interdyscyplinarnego.

- w przypadku powiatów:

realizacja zadań własnych powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym opracowywanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

W sumie w 2016 roku służby Wojewody Mazowieckiego przeprowadziły:

- **12 kontroli** dotyczących realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy przez **samorząd gminny**,
- **5 kontroli** dotyczących realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy przez **samorząd powiatowy**.

Powyższe kontrole wynikały z zatwierdzonego przez Wojewodę Mazowieckiego planu kontroli na rok 2016. Odbyła się również jedna kontrola doraźna, dotycząca prawidłowości działań podejmowanych przez Zespół Interdyscyplinarny w związku ze skargą osoby indywidualnej.

W wyniku działań kontrolnych jednostkom zalecono m. in.:

- realizować na bieżąco działania wpisane w Powiatowy bądź Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar w Rodzinie, a Programy uzupełnić o harmonogram realizacji zadań oraz określić sposób monitorowania realizacji i ewaluacji jego efektów, zaś nazwę Programu dostosować do zapisów określonych w art. 6 ust. 2 pkt. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

- opracować i realizować programy służące działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie, o których mowa w art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390).
- podjąć działania zmierzające do zapewnienia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia, zgodnie z art. 6 ust. 3 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz w celu realizacji zapisów zawartych w lokalnych dokumentach strategicznych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- zapewnić osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsca w ośrodkach interwencji kryzysowej zgodnie z art. 6 ust. 3 pkt. 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz z art. 19 pkt 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.
- uregulować kwestie dotyczące przyporządkowania zadań związanych z budową systemu przeciwdziałania przemocy w gminie czy powiecie.
- powołać w skład Zespołu Interdyscyplinarnego przedstawiciela ochrony zdrowia oraz organizacji pozarządowej, zgodnie z art. 9a ust. 3 pkt. 5 i 6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz podjąć działania zmierzające do regularnego udziału w spotkaniach Zespołu wszystkich jego członków zgodnie w podpisanymi porozumieniami o współpracy w Zespole.
- zapewnić powoływanie grup roboczych zgodnie z zapisami art. 9a ust. 10 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, które mówią iż grupy robocze powoływane są przez Zespół Interdyscyplinarny.
- zapewnić przekazywanie formularzy NK-A do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego w określonym ustawowo terminie, o jakim mowa w § 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”.
- przekazywać formularze NK-A członkom grupy roboczej w terminie, o jakim mowa w § 8 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”.
- monitorować sytuację rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” oraz szczegółowo i systematycznie prowadzić dokumentację związaną z realizacją procedury przez zobligowanie wszystkich członków grup roboczych do dokumentowania podejmowanych działań zgodnie z § 10 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku oraz zintensyfikować pracę grup roboczych uwzględniając potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa oraz kompleksowej pomocy

osobom doznającym przemocy w oparciu o art. 9 a ust. 14 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

- opracowywać indywidualne plany pomocy, zgodnie § 16 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r.
- realizować zapisy § 16 i § 17 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. dotyczące zapraszania osób doznających przemocy oraz wzywania sprawców przemocy w rodzinie na spotkania Zespołu Interdyscyplinarnego bądź grupy roboczej oraz zapewnić realizację zapisów § 8 ust. 2 i 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. dotyczących wypełniania formularzy „Niebieska Karta – C” oraz „Niebieska Karta – D”,
- w przypadkach uzasadnionych potrzebami rodziny rozszerzać skład grup roboczych o przedstawicieli innych służb zaangażowanych w procedurę „Niebieskie Karty” poza standardowo powoływanymi przedstawicielami policji oraz pracownikami socjalnymi, a w przypadku procedur prowadzonych w rodzinach, gdzie sprawca jest uzależniony od alkoholu, zintensyfikować w ramach pracy grup działania przedstawiciela Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
- zakończenie procedur dokumentować w formie protokołu, o jakim mowa w § 18 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r., a zakończeniu procedury powiadamiać podmioty w niej uczestniczące zgodnie z § 18 ust. 3 ww. rozporządzenia.
- spotkania Zespołu organizować nie rzadziej niż raz na trzy miesiące, co jest zgodne z art. 9a ust. 7 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Podsumowanie

Zadania wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie są realizowane na terenie województwa mazowieckiego sukcesywnie i na bieżąco. Prawie wszystkie gminy i powiaty województwa opracowały i realizowały programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

We wszystkich gminach województwa powołane zostały Zespoły Interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, co pozwala osobom doznającym przemocy na skorzystanie z pomocy jaką oferuje procedura „Niebieskie Karty”.

W roku 2016, w porównaniu do roku poprzedniego, spadła liczba wszczynanych procedur „Niebieskie Karty”. Tendencja spadkowa, jeśli chodzi o liczbę wszczynanych procedur „Niebieskie Karty” jest zauważalna od roku 2014 (w roku tym liczba procedur wszczętych była wyższa o 10 % niż obecnie).

Sferą wymagającą poprawy w zakresie realizacji procedury pozostaje nadal niskie zaangażowanie oświaty, ochrony zdrowia oraz gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych w ustawowe zadania związane z realizacją procedury „Niebieskie Karty”. Na powyższe wskazuje bardzo niski odsetek wszczynania procedury przez przedstawicieli tych służb. Konieczne jest podjęcie działań mających na celu zwiększenie wiedzy przedstawicieli oświaty, ochrony zdrowia oraz GKRPA na temat zadań, jakie mają przypisane ustawowo z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, co mogłoby skutkować większym zaangażowaniem w podejmowaniu działań wynikających z procedury „Niebieskiej Karty”. Zaangażowanie to może być ważnym elementem budowania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na szczeblu lokalnym.

Działania Wojewody wynikające z nadzoru i kontroli pokazują, że wsparcie osób doświadczających przemocy w rodzinie w ramach powołanych grup roboczych w głównej mierze opiera się na zaangażowaniu przedstawicieli ośrodków pomocy społecznej oraz policji, a działania podejmowane przez przedstawicieli innych lokalnych służb i instytucji podejmowane są w ograniczonym zakresie.

Na terenie województwa funkcjonuje wiele instytucji udzielających profesjonalnego wsparcia osobom doznającym przemocy (m.in. specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, ośrodki interwencji kryzysowej, ośrodki wsparcia). W wielu gminach i powiatach takich placówek brakuje, co powoduje utrudniony dostęp do specjalistycznej pomocy dla osób doznających przemocy, wynikający często z dużych odległości między placówką a miejscem zamieszkania osób chcących skorzystać z pomocy czy brakiem środków finansowych na dojazd do placówki.

Specyfiką województwa mazowieckiego jest również duża koncentracja placówek udzielających profesjonalnego wsparcia osobom doznającym przemocy w centralnej części województwa, a w szczególności na terenie miasta stołecznego Warszawy.

Ważnym elementem budowania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest podjęcie działań ukierunkowanych nie tylko na bezpośrednią pomoc osobom doznającym przemocy, ale również działań mających na celu zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc w rodzinie, a w rezultacie powstrzymanie sprawców i zakończenie przemocy, czemu mają służyć programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. W roku 2016 tylko trzynaście, tj. co trzeci powiat opracował i realizował program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy jako zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej. Problemem są ograniczone środki finansowe przeznaczone na realizację zadania, jak również niska motywacja sprawców przemocy do uczestnictwa w różnych formach oddziaływań. W roku 2016 jedynie około 55 % sprawców przemocy ukończyło programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, do których przystąpili. Oddziaływania skierowane do sprawców przemocy są jedną ze słabszych stron systemu również biorąc pod uwagę fakt, iż Zespoły Interdyscyplinarne nie mają skutecznych metod egzekwowania od sprawcy przemocy stawienia się na posiedzeniu Zespołu i udzielania wyjaśnień.

Kluczowym elementem tworzenia skutecznego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa jest profesjonalizm oraz wsparcie działań osób bezpośrednio zaangażowanych w zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Dane pokazują, że nadal tylko w niewielkiej liczbie gmin oraz powiatów osoby zaangażowane w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie mogły skorzystać z oferty wsparcia oraz poradnictwa związanego z wykonywaniem zadań. W związku z powyższym koniecznym wydaje się podjęcie działań mających na celu zwiększenie możliwości i ułatwienie tym osobom dostępu do różnych form poradnictwa i wsparcia psychologicznego.

Materiał opracowany w oparciu o dane zebrane z jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa mazowieckiego, w tym na podstawie:

- resortowego „Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020” za rok 2016,
 - jednorazowego sprawozdania „Realizacja procedury Niebieskie Karty” za 2016 rok,
 - raportu z działalności specjalistycznych ośrodków wsparcia (SOW) dla ofiar przemocy w rodzinie w 2016 roku,
 - sprawozdawczości dotyczącej realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych
- oraz na podstawie prowadzonej przez Wydział Polityki Społecznej MUW działalności kontrolnej.*